

‘Het geel’ treft wilde vogels

SAMENVATTING

Duivenmelkers, siervogelhouders, roofvogelonderzoekers en medewerkers van vogelopvangcentra kennen ‘het geel’, oftewel trichomoniasis, al heel lang. Vogelaars hoorden er pas enkele jaren geleden voor het eerst over. Beter gezegd: het geel is de laatste jaren veelvuldig in het nieuws geweest en dat is geen goed teken.

Tekst **Roy Slaterus, Margriet Montizaan**

In zijn boek *Ziekten van vogels* schreef Peter Holsheimer in 1979: “Trichomoniasis is de meest voorkomende ziekte bij duiven tijdens de opfokperiode. (...) Meer dan driekwart van het wilde duivenbestand schijnt met trichomoniasis besmet te zijn. Bij jonge vogels eindigt de ziekte veelal met de dood. Tijdens het voeren worden ze door de ouders besmet.”

Trichomoniasis wordt veroorzaakt door een microscopisch klein, eencellig dierlijk organisme: *Trichomonas gallinae*. De ziekteverwekker tast bij zowel jonge als oude vogels de snavelholte aan. Daar ontstaan gelig gekleurde woekeringen en knobbeltjes, die de voedselopname bemoeilijken en de vogels verzwakken. Bij een opeenhoping van woekeringen wordt ook ademen lastig. Bovendien kunnen verschillende organen worden aangetast, met name de lever. De ziekte wordt ook wel aangeduid als ‘het geel’, naar de kleur van de woekeringen, al gaan besmettingen niet altijd gepaard met deze symptomen.

Roofvogels die regelmatig duiven ¹ eten, zoals sperwers, haviken en slechtvalken, lopen ook de kans om besmet te raken en kunnen dezelfde ziekteverschijnselen vertonen. Een soortgelijk beeld kan bij roofvogels overigens ook optreden door besmetting met de minder bekende parasiet *Eucoleus dispar*. Daarnaast vermeldde Holsheimer ook al dat *Trichomonas gallinae* ziekte kan veroorzaken onder siervogels, vooral onder jonge kanaries, vinken, rijstvogels, prachtvinken en parkieten.

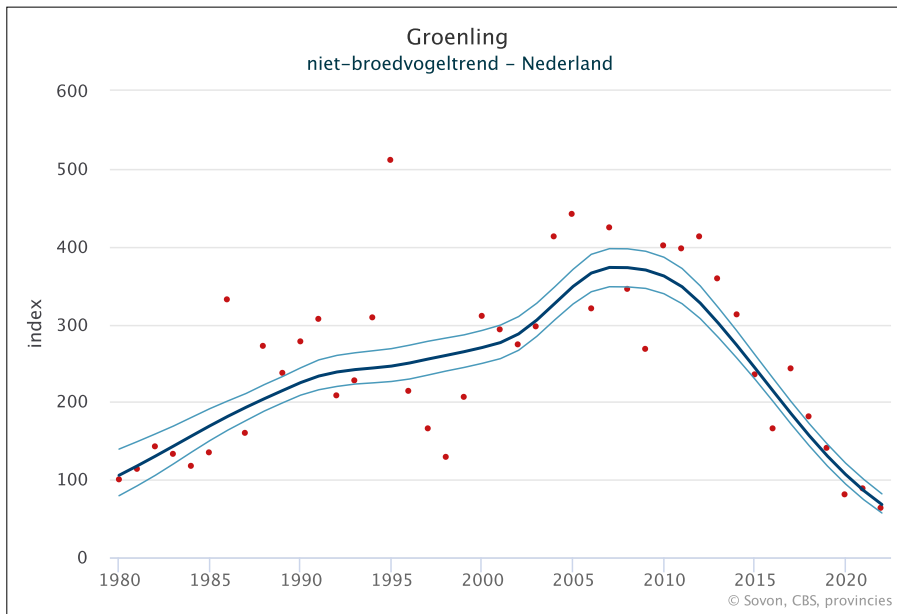
¹ Het bijvoerprotocol voor zomertortels, dat Vogelbescherming heeft opgezet om de soort te helpen, is vanwege het geel aangepast: vooral verspreid voeren. (Foto: Rob Buiter)

Plotselinge sterfte

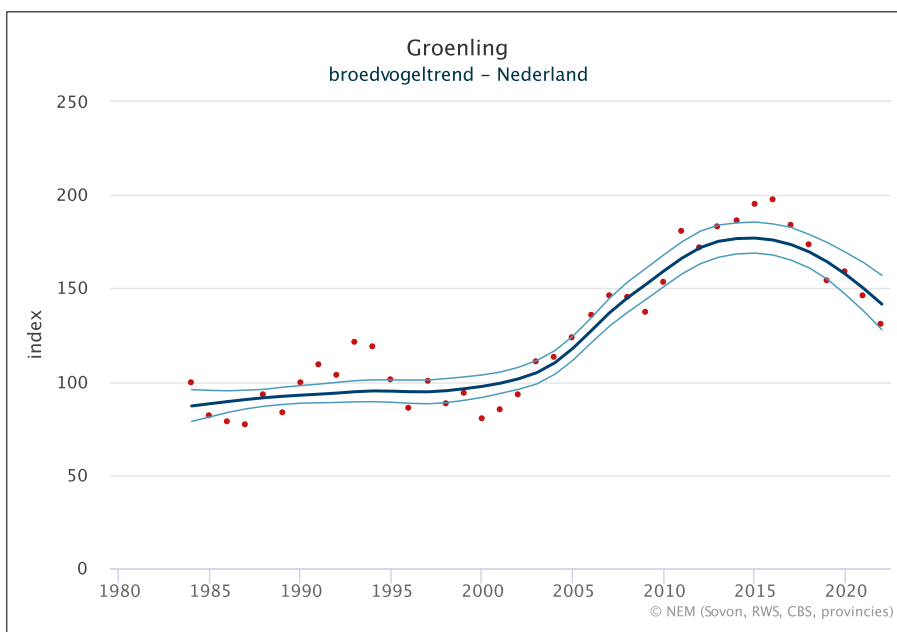
In 2005 werd in Groot-Brittannië een *trichomonas*-stam vastgesteld die voor plotselinge sterfte zorgde onder met name groenlingen en vinken (Lawson et al., 2011, 2012). Het duurde niet lang voordat ook elders uit Europa soortgelijke berichten kwamen (bijv. Zadravec et al., 2012, Lehtikoinen et al., 2013, Chavatte et al., 2019). De impact was dermate groot dat het zelfs leidde tot fikse populatieafnames, zo werd duidelijk in de daaropvolgende jaren. In Groot-Brittannië nam het aantal groenlingen en vinken in de periode 2008-2018 met respectievelijk ca. 67 % en 29 % af. Ook daarna bleef de trend dalen, zo laten de statistieken op www.bto.org zien. De groenling staat daardoor inmiddels zelfs op de Britse Rode Lijst.

In Nederland duurde het langer voordat zichtbaar werd dat er iets aan de hand was met de groenling. Het eerste positieve geval van deze *trichomonas*-stam is pas in 2009 opgetekend (Rijks et al., 2019). De landelijke trend van overwinterende groenlingen was tot ongeveer 2010 overwegend positief, maar veranderde vervolgens snel in een daling van meer dan 5 % per

2

3

jaar. Rond 2016 begonnen ook de broedvogelaantallen te zakken 2 en 3. Hoewel meerdere oorzaken een rol kunnen spelen, heeft het er alle schijn van dat het geel de belangrijkste boosdoener is. Na het eerste geval in 2009 is de ziekte immers vaker bij groenlingen waargenomen in Nederland. Rijks et al. (2019) rapporteerden bijvoorbeeld 95 positieve gevallen onder 101 onderzochte dode groenlingen in 2009-2017. Ook zijn er de afgelopen jaren talloze meldingen bekend van zieke groenlingen met symptomen die wijzen op het geel.

2 Trend van de groenling als overwinteraar in Nederland.

3 Trend van de groenling als broedvogel in Nederland.

Literatuur

De literatuurlijst vindt u achter de QR-code of online: <https://delevendenatuurmagazine.nl/de-levende-natuur-nummer-02-2024/samenvatting-het-geel-treft-wilde-vogels/>

Voederplekken

De problemen die het geel tegenwoordig veroorzaakt onder vinkachtigen manifesteren zich het duidelijkst rond voederplekken in tuinen. Niet alleen zijn dat plekken waar de aanwezigheid van zieke vogels snel opvalt, maar ook is de besmettingskans daar waarschijnlijk groter; de ziekte kan worden overgedragen via onderling contact tussen vogels en via contact met besmette voer- en drinkplaatsen. Op basis van losse meldingen lijkt in Nederland sprake te zijn van een besmettingspiek in de lente en zomer en zowel onvolwassen als volwassen vogels worden getroffen, maar veel is hierover niet bekend. Onderzoekers wijzen op de rol die bijvoeding waarschijnlijk heeft gespeeld bij het opkomen van de ziekte en benadrukken het belang van goede kennis van de positieve én negatieve effecten van – al dan niet jaar rond – bijvoeding (Hanmer et al., 2022). Omdat de parasiet slechts kort in de omgeving overleeft en slecht tegen uitdroging kan, wordt geadviseerd om drink- en voederbakjes dagelijks te reinigen, goed te laten drogen en te verplaatsen en om tijdelijk te stoppen met voeren wanneer er zieke vogels aanwezig zijn. Het is wrang om te constateren dat het zo goed bedoelde bijvoederen niet zonder risico's is.

De impact van ziekten op populaties is over het algemeen moeilijk te voorspellen, en daarom blijft alertheid van groot belang. In tegenstelling tot in Groot-Brittannië lijkt de vink bij ons bijvoorbeeld weinig last van het geel te hebben. Maar is dat ook werkelijk zo en voor hoe lang nog? En door welke andere ziekten en aandoeningen worden onze (tuin)vogels nu en in de toekomst geraakt? Het is mede dankzij oplettende waarnemers, dat vogelziekten snel worden gesignaleerd. ■

Roy Slaterus

Sovon Vogelonderzoek Nederland
roy.slaterus@sovon.nl

Margriet Montizaan

Dutch Wildlife Health Centre

Heb je iets verdachts gezien, aarzel dan niet om contact te zoeken met het Dutch Wildlife Health Centre (www.dwhc.nl). Want wat klein begint, kan grote gevolgen hebben. Dat is één van de lessen die het geel ons heeft geleerd.

Slaterus, R. & Montizaan, M., 2024. 'Het geel' treft wilde vogels *De Levende Natuur* 125 (2), 70-71.

SUMMARY

Trichomonosis has been known to cause disease and mortality in wild birds for decades. Doves and raptors that often prey on doves, were regarded as the most vulnerable species. In captive species the disease has also been reported in e.g. parakeets and finches. In 2005, a strain of Trichomonosis was identified in Britain that caused high rates of mortality in European Greenfinches and Common Chaffinches. It did not take long before similar reports emerged elsewhere in Europe. The impact was so great that it even led to significant population declines. In Britain, the number of European Greenfinches and Common Chaffinches decreased with approximately 67% and 29% respectively in 2008-2018. Also in the Netherlands, trends of Common Greenfinch are now showing declines. Supplementary feeding of garden birds may have played an important role in the emergence of the disease, but more research is needed to understand the mechanisms. Meanwhile, it is recommended to clean drinking and feeding stations daily, allow them to dry thoroughly and to move them regularly, or to temporarily stop feeding when sick birds are present.

Literatuurlijst

- Chavatte, J.M., P. Giraud, D. Esperet, G. Place, F. Cavalier & I. Landau, 2019.** An outbreak of trichomonosis in European greenfinches *Chloris chloris* and European goldfinches *Carduelis carduelis* wintering in Northern France. *Parasite*. 26:21. doi: 10.1051/parasite/2019022
- Hanmer, H.J., A.A. Cunningham, S.K. John, S.K. Magregor, R.A. Robinson, K.Seilern-Moy, G.M. Siriwardena & B. Lawson, 2022.** Habitat-use influences severe disease-mediated population declines in two of the most common garden bird species in Great Britain. *Sci. Rep.* 12, 15055. doi: 10.1038/s41598-022-18880-8
- Holsheimer, J. P., 1979.** Ziekten bij Vogels. Thieme, Zutphen.
- Lawson, B., R.A. Robinson, A. Neimanis, K. Handeland, M. Isomursu, E.O. Agren et al., 2011.** Evidence of spread of the emerging infectious disease, finch trichomonosis, by migrating birds. *EcoHealth*. 8:143–53. doi: 10.1007/s10393-011-0696-8.
- Lawson, B., R.A Robinson, K.M. Colvile, K.M. Peck, J. Chantrey, T.W. Pennycott et al., 2012.** The emergence and spread of finch trichomonosis in the British Isles. *Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci*. 367:2852–63. doi: 10.1098/rstb.2012.0130
- Lehikoinen, A., E.Lehikoinen, J. Valkama, R.A Väisänen & M. Isomursu, 2013.** Impacts of trichomonosis epidemics on Greenfinch *Chloris chloris* and Chaffinch *Fringilla coelebs* populations in Finland. *Ibis*. 155:357-366. doi: 10.1111/ibi.12028
- Rijks, J.M., A. A. G. Laumen, R. Slaterus, J. Stahl, A. Gröne & M. L. Kik, 2019.** Trichomonosis in Greenfinches (*Chloris chloris*) in the Netherlands 2009–2017: A Concealed Threat. *Front. Vet. Sci.* 6:425. doi: 10.3389/fvets.2019.00425
- Zadavec, M., C. Marhold, B. Slavec, O.Z. Rojs & J. Račnik 2012.** Trichomonosis in finches in Slovenia. *Vet Rec*. 171:253-254. doi: 10.1136/vr.e5973